

**BKv 55.**

**(BK 153.)**

**A felnőttkorúak próbára bocsátásáról és a büntetés végrehajtásának felfüggesztéséről**

A Büntető Törvénykönyv a feltételes elítélés két változatát szabályozza: a próbára bocsátást és a büntetés végrehajtásának felfüggesztését. A törvényesség érvényesülése szempontjából nagy jelentőségű, hogy a bíróságok helyesen és egységesen alkalmazzák az ezekkel a jogintézményekkel összefüggő jogszabályi rendelkezéseket.

I. 1. A Btk. bíróság a 72. §-ának (1) bekezdése szerint a vétség miatt, valamint a háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűntett miatt a büntetés kiszabását próbaidőre elhalasztja, ha alaposan feltehető, hogy a büntetés célja így is elérhető.

Nem bocsátható próbára a többszörös visszaeső [Btk. 72. § (4) bek.]. A próbaidő tartama egy évtől három évig terjedhet: a tartamot években kell meghatározni [Btk. 72. § (5) bek.]. A próbára bocsátott pártfogó felügyelet alá helyezhető, ha pedig visszaeső, pártfogó felügyelet alatt áll [Btk. 72. § (6) bek.].

A próbára bocsátás a feltételes elítélésnek az a változata, amikor a bíróság megállapítja az elkövető büntetőjogi felelősségét, de a büntetés kiszabását elhalasztja. Ez az intézkedés ugyanazt a célt szolgálja, mint a büntetés. Ezt azonban nem közvetlen hátránnyal, hanem annak kilátásba helyezésével, emellett adott esetben azzal is szolgálja, hogy a hátrány elmaradását magatartási szabályok megtartásától teszi függővé.

2. Minden esetben, amikor a törvény próbára bocsátás alkalmazását lehetővé teszi, a bíróság gondos vizsgálat alapján dönt arról, hogy az adott esetben a büntetés célja ezzel az intézkedéssel is elérhető-e. Ennek során egyenként és összességükben szükséges értékelni a súlyosító és enyhítő körülményeket [Btk. 83. § (1) bek.], továbbá, hogy a próbára bocsátás - az egyéni megelőzés, az elkövető társadalmi beilleszkedésének elsődleges biztosítása mellett - nem kerülne-e ellentétbe az általános megelőzés követelményével.

Ha az elkövető személyi körülményei kedvezőek (büntetlen előéletű, korábban becsületes életmódot folytatott) és a társadalomra kisebb mértékben veszélyes bűncselekményt követett el, büntetés kiszabása helyett általában próbára bocsátást lehet elrendelni.

Ilyen személyi körülmények mellett az elkövető próbára bocsátása akkor sem kizárt, ha jelentősebb, társadalomra veszélyességű vagyron elleni vagy jellegénél fogva súlyosabban megítélendő (pl. erőszakos, garázda jellegű) bűncselekményt követett ugyan el, de a bűnösségének foka csekélyebb (figyelembe véve a cselekmény alkalomszerűségét, menthető indítékát, a kár jóvátételét, a sértett kihívó magatartását stb.).

3. a) Az elkövető kifogásolható életvezetése (ismételten követett el bűncselekményt, korábban szabálysértésért már felelősségre vonták, túlzott mértékben, rendszeresen italozik, családi kötelezettségeit elhanyagolja stb.) önmagában nem zárja ki a próbára bocsátását, ha a társadalomra kisebb mértékben veszélyes bűncselekményt követett el, és a bűnösségének foka is kisebb.

Ebben az elkövetői körben, ha próbára bocsátás elrendelésére kerül sor, szándékos bűncselekmény esetében a próbaidő eredményes elteltéhez többnyire szükséges az elkövető rendszeres figyelemmel

kísérése. Ennek érdekében a próbára bocsátottat általában indokolt pártfogó felügyelet alá helyezni (Btk. 82.§) és ennek keretében külön magatartási szabályokat [Btk. 82. § (5) bek.] is elő lehet írni a számára, figyelembe véve a magatartási hibáit és az egyéni nevelés szempontjait, így különösen azt, hogy a társadalomba való beilleszkedés érdekében milyen irányú segítségre és ellenőrzésre szorul. Külön magatartási szabályként csak olyan konkrét kötelezettséget lehet megállapítani, amely teljesíthető és végrehajtása megfelelően ellenőrizhető.

Visszaeső próbára bocsátására általában akkor kerülhet sor, ha megállapítható, hogy büntetésének kiállása után a javulás útjára lépett, és a bűncselekményt menthető indítékból, korábbi kifogásolható életvitelével nem szoros összefüggésben követte el.

b) Nincs helye próbára bocsátásnak, ha főbüntetés helyett önálló mellékbüntetés, (pl. foglalkozástól vagy járművezetéstől eltiltás, kiutasítás) alkalmazása indokolt. A bűncselekményt felfüggesztett szabadságvesztés próbaideje alatt elkövető személy esetében különös gonddal szükséges vizsgálni, hogy a próbára bocsátás alkalmazása célravezető-e.

4. A próbára bocsátás próbaidejének tartamát a bíróság a Btk. 72.§-ának (5) bekezdése alapján egy évben, két évben vagy három évben határozhatja meg, és értékelő tevékenysége során általában ugyanazokat a körülményeket veszi figyelembe, amelyeknek már a próbára bocsátás elrendelésekor jelentőséget tulajdonított.

Ha az elkövető személyi körülményei kedvezőek, és a bíróság nem helyezi pártfogó felügyelet alá, a próbaidő tartamának megállapítása szempontjából előtérbe kerül a bűncselekmény törvényi értékelése (büntett- vagy vétség, magasabb-e vagy alacsonyabb a büntetési tétel), illetve a konkrét bűncselekmény súlya és jellege

*Pártfogó felügyelet elrendelése esetén - az egyéb körülmények szem előtt tartása mellett - elsősorban ahhoz mérten kell meghatározni a próbaidő tartamát, hogy az elkövető rendszeres figyelemmel kísérése, az egyéni megelőzés érdekében, előreláthatóan hosszabb vagy rövidebb időn át szükséges-e. Visszaesőnél általában hosszabb idő szükséges a próba eredményességének le méréséhez, illetve ahhoz, hogy az életvitelét kedvező irányban lehessen befolyásolni, ilyen szempontból azonban minden elkövető személyi körülményeit, jellembeli tulajdonságait értékelni kell (pl. könnyelműségét, fegyelmezetlenségét, befolyásolhatóságát stb.)*

*Jelentősége van az elkövető környezetének is: a kedvező családi vagy munkahelyi körülmények rövidebb próbaidő megállapítását, az esetleges újabb bűnelkövetést elősegítő kedvezőtlen környezet viszont hosszabb próbaidőt tehet indokolttá.*

*II. 1. Az egy évet meg nem haladó szabadságvesztés vagy pénzbüntetés végrehajtása próbaidőre felfüggeszthető, ha - különösen az elkövető személyi körülményeire figyelemmel - alaposan feltehető, hogy a büntetés célja annak végrehajtása nélkül is elérhető. Különösen méltánylást érdemlő esetben az egy évnél hosszabb, de a két évet meg nem haladó szabadságvesztés végrehajtása is felfüggeszthető [Btk. 89. § (1) és (2) bek.].*

*Ha a bíróság szabadságvesztést szab ki, a büntetés mértékét a végrehajtás felfüggesztése lehetőségének a figyelmen kívül hagyásával állapítja meg. A Btk. 89. §-án alapuló ítéleti rendelkezés járulékos jellegű, és ezzel a törvényi szabályozással, amely a felfüggesztett szabadságvesztést nem tekinti önálló büntetési nemnek, nem egyeztethető össze olyan gyakorlat, amely a végrehajtás felfüggesztését a büntetés hosszabb tartamával mintegy "ellensúlyozza".*

2. A szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztéséről a bíróság a Btk. 89. §-ának rendelkezései alapján, a súlyosító és enyhítő körülményeket, valamint a Btk. 83. §-ának (1) bekezdésében meghatározott és ehelyütt is érvényesülő büntetéskiszabási elveket figyelembe véve dönt.

Az említett körülmények és a büntetési célok érvényesülése között szoros kölcsönhatás van. Következésképpen a bíróság szem előtt tartja, hogy a szabadságvesztés végrehajtásnak felfüggesztése nem kerülhet ellentétbe az általános megelőzés követelményével. Előtérbe kerül azonban az egyéni megelőzés: a büntetés végrehajtásának felfüggesztésére - a Btk. 89. §-ának (1) bekezdése szerint - "különösen az elkövető személyi körülményeire figyelemmel" kerülhet sor.

a) Ha az elkövető személyi körülményei kedvezőek, a bíróság általában csak jelentős társadalomra veszélyességű bűncselekmény miatt szab ki szabadságvesztést, és a büntetés célja rendszerint az egy évet meg nem haladó büntetés végrehajtásának felfüggesztésével is elérhető.

A társadalom értékítéletével összhangban azonban többnyire nem indokolt a büntetés végrehajtásának a felfüggesztése, ha az elkövető jellegénél fogva súlyosabban megítélendő (pl. erőszakos, garázda jellegű vagy a közélet tisztaságát veszélyeztető), nagyobb tárgyi súlyú bűncselekményt követett el; ha a gondatlansága nagyfokú és a bekövetkezett eredmény is súlyos; ha az elkövetők szervezetten követték el a bűncselekményt.

b) Kifogásolható életvezetésű elkövetőkkel szemben - a Btk. 90.§-ában meghatározott ok hiányában - akkor kerülhet sor a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztésére, ha az elkövető

jelentősebb társadalomra veszélyességű bűncselekményt követett el, de a bűnösségének foka kisebb vagy a cselekmény kisebb mértékben veszélyes a társadalomra, de a bűnösség foka jelentősebb. Próbára bocsátás próbaideje alatt elkövetett bűncselekmény esetében azonban fokozott gonddal szükséges vizsgálni, hogy elérhető-e a büntetés célja a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztésével olyan elkövetővel szemben, akinél a feltételes felelősségre vonás másik változata már eredménytelennek bizonyult.

A kifogásolható életvezetésű elkövetőt rendszerint indokolt pártfogó felügyelet alá helyezni. Az I/3. pont iránymutatása megfelelően alkalmazható.

Általában nem függeszthető fel a szabadságvesztés végrehajtása azokkal szemben, akik alkoholista életmódjukból vagy erkölcstelen szemléletükből fakadóan jelentősebb társadalomra veszélyességű bűncselekményt avagy bűncselekmények sorozatát követték el, illetve személyi társadalomra veszélyességük egyébként kiemelkedő.

c) A felfüggesztett szabadságvesztés mellett alkalmazott mellékbüntetés azonnali joghátrányt jelent, és úgy indokolt alkalmazni (olyan esetben is, amikor a törvéynél fogva nem kötelező), hogy a főbüntetéssel együttesen gyakorolt hatásával elősegítse a büntetés céljának az elérését.

3. Az egy évnél hosszabb, de két évet meg nem haladó szabadságvesztés végrehajtását csak "különös méltánylást érdemlő esetben" lehet felfüggeszteni. Ilyen tartamú szabadságvesztést a bíróság jelentős társadalomra veszélyességű bűncselekmény miatt szab ki, ezért - az általános megelőzés követelményét is figyelembe véve - a büntetés végrehajtásának felfüggesztése kivételes.

A Btk. 89. §-a (2) bekezdésének alkalmazásában is előtérben állnak az egyéni megelőzés szempontjai. Elsősorban az elkövető személyi körülményei érdemelhetnek különös méltánylást (pl. súlyos betegsége, családi viszonyai), de nem kizárólag.

Szükséges figyelembe venni a bűncselekmény elkövetésével kapcsolatos körülményeket is (a bűnösség kisebb foka, a cselekmény menthető indítéka, a sértett kihívó magatartása stb.).

4. A pénzbüntetés a szabadságvesztésnél lényegesen enyhébb jogkövetkezmény. Ha a bíróság vagylagosan vagy kizárólagosan pénzbüntetéssel büntetendő bűncselekmény miatt alkalmaz pénzbüntetést, akkor a szabadságvesztés kiszabása esetén irányadó szempontok értelemszerű figyelembevételével dönt a büntetés végrehajtásának felfüggesztéséről.

Elsősorban az elkövető személyi körülményei: előrehaladott életkora, súlyos betegsége, rendkívül kedvezőtlen vagyoni és jövedelmi, családi viszonyai indokolhatják a felfüggesztést.

5. A Btk. 89. §-ának (3) bekezdése szerint a pénzbüntetés próbaideje egy év; a vétség miatt kiszabott szabadságvesztés egy évtől három évig; a büntett miatt kiszabott szabadságvesztés két évtől öt évig terjedő próbaidőre függeszthető fel. A próbaidőt években kell meghatározni, és a kiszabott szabadságvesztésnél rövidebb nem lehet.

Ezek szerint szabadságvesztés kiszabása esetén a próbaidő tartama mindenekelőtt attól függ, hogy a cselekmény vétség-e vagy büntett. Ebben a törvényi szabályozásban kifejezésre jut a bűncselekmények társadalomra veszélyességének különböző súlya, illetve a szándékosan és a gondatlanságból elkövetett bűncselekmények eltérő

jellege. A szándékosan elkövetett bűncselekmények esetében általában hosszabb tartamú próbaidőt indokolt meghatározni.

A próbaidő tartamának meghatározásánál a bíróság általában ugyanazokat a körülményeket értékeli, amelyeket büntetés kiszabása során, illetve a Btk. 89. §-ának alkalmazásánál már figyelembe vett, de részben más szempontból.

Ha az elkövető személyi körülményei kedvezőek, előtérbe kerülnek a bűncselekmény elkövetésének körülményei: a bűncselekmény jellege, a bűnösség foka, a bűncselekmény indítéka, az elkövetőnek a bűncselekmény elkövetése után tanúsított magatartása (megbánta a bűncselekményt, jóvátette az okozott kárt stb.). Mindezeket a körülményeket elsősorban az egyéni megelőzés szempontjából kell értékelni, és ennek megfelelően lehet a próbaidő tartamát egyéniesítve megállapítani.

Ha az elkövető életvezetése kifogásolható, és különösen ha a bíróság a pártfogó felügyeletét rendeli el, a próbaidőt általában hosszabb tartamban indokolt megállapítani.

III. A törvényes és egyéniesített felelősségre vonás fontos követelménye, hogy a büntetőügyekben eljáró hatóságok a próbára bocsátás és a büntetés végrehajtásának felfüggesztése, a pártfogó felügyelet elrendelése, illetve külön magatartási szabályainak előírása szempontjából jelentős tényeket, így különösen az elkövető személyi körülményeit a büntetőeljárás során felderítsék, és azokat a bíróság az ügydöntő határozatában rögzítse és értékelje.

Az értékelés keretében a bíróság számot ad arról, hogy a megállapított tények alapján miért és mennyiben találta indokoltnak az említett rendelkezések alkalmazását. Az érdemi értékelést nem



pótolja a jogszabályi rendelkezések pusztá felsorolása vagy szövegének idézése.

A Be. 259. §-ának (1) bekezdése alapján készült ügydöntő határozat rövid tényállása is tartalmazza - a bűncselekmény tényállásán kívül - az említett jogintézmények alkalmazása szempontjából jelentős körülményeket, így különösen az elkövető személyi körülményeit, valamint - jogi indokolás nélkül - az alkalmazott jogszabályok megjelölését.